

řešení současného palčivého problému drobného zemědělského závodu.

Prof. Ošavkov a dr. Krambach reklamovali pravidelné sdělování informací v uskutečňovaných sociologických výzkumů a rozvíjející se sociologické vědy, aniž by došlo pro tuto potřebu k ustavení nějaké nové organizace sociologie venkova v socialistických zemích. Navrhli, aby touto informační službou byl pověřen Institut, který by konkrétně už zoreslal zprávu o průběhu jednání a závěru na tomto kolokviu, upozornil příbuzná sociologická pracoviště na literaturu z oboru sociologie venkova, informoval jejich pracovníky o nových mezinárodních akcích z oboru sociologie venkova, apod.

Prof. Hegedüs žádal, aby Institut tyto informace sděloval prostřednictvím bulletinu vydávaného v některém evropském jazyku.

V závěru jednání sdělili zahraniční účastníci své návrhy na vytvoření konkrétní, užší spolupráce z oboru sociologie venkova a historie zemědělství.

Tak prof. Hegedüs uvedl, že v průběhu dvou – tří let by mohla být v Budapešti uspořádána konference o organizaci práce v zemědělství, zejména v zemědělských výrobních družstvech. Doc. Gałęski sdělil, že by bylo možno v průběhu příštích dvou let svolat mezinárodní poradou o typologii vesnice a o jejich urbanistických problémech. Prof. Ošavkov řekl, že už v roce 1966 by bylo možno uspořádat ve Varné kolokvium o některých ideologických a kulturních otázkách ve vztahu k vesnici a zemědělství. Dr. Krambach navrhol uspořádat kolokvium o sociální struktuře venkova, event. kolokvium o poslání a úkolech z oblasti působení sociologie venkova. Organizační a časové dispozice sdělí dodatečně. Dr. Šuvar uvedl, že v průběhu příštích tří let by bylo možné uspořádat v Záhřebu mezinárodní konferenci o výsledcích sociologického výzkumu jugoslávské vesnice.

Doc. Gałęski se pak ještě vrátil k svému úkolu na projektu srovnávacího výzkumu zaměřeného na výzkum účinnosti šíření technického pokroku v zemědělství a na vesnici, a navrhl, aby po ukončení první etapy tohoto výzkumu byla svolána Vídeňským střediskem menší porada zúčastněných řešitelů, později větší konference o dosažených výsledcích.

Doc. Jan Procházka z Vysoké školy zemědělské v Praze navrhl, aby se sešli učitelé sociologie venkova na vysokých školách zemědělských ve sprátelených zemích a diskutovali o problémech výuky sociologie venkova.

Po projednání uvedených konkrétních návrhů na užší spolupráci v oboru sociologie venkova a historie zemědělství v socialistických zemích přijali účastníci kolokvia tato doporučení:

1. Zaměřit výzkum a vědeckou práci sociologů venkova a historie zemědělství k palčivým společenským otázkám současného zemědělství, aby účinně pomáhala při řešení konkrétních problémů socialistické zemědělské výroby a organizace společenských vztahů socialistické vesnice,

a tak přispívala k odstraňování podstatných rozdílů mezi zemědělstvím a průmyslem i mezi městem a vesnicí.

2. Neopomíjet teoretickou práci z oboru sociální problematiky venkova a zemědělství, zejména na úseku sociálních přeměn v důsledku vědeckotechnické revoluce.
3. Přední zájem věnovat problematice řízení zemědělství a organizaci práce v zemědělských závodech i studiu vývojových směrů v socialistickém zemědělství.
4. Uskutečnit pravidelnou vzájemnou informaci o
 - a) řešených výzkumných problémech a možnosti event. mezinárodní kooperace,
 - b) různých akcích (konferencích, publikacích apod.),
 - c) změnách v organizaci výzkumné práce.
5. Svolávat kolokvia sociologů venkova a historiků zemědělství na aktuální témata ze společenské problematiky zemědělství a vesnice a soustavně na ně zvat sociology venkova a historiky zemědělství ze sprátelených zemí, pokud dotyčné porady mají širší mezinárodní význam.
6. Vytvořit nebo dobudovat pracoviště sociologie venkova a historie zemědělství v socialistických zemích.
7. Zahájit soustavné přednášky z oboru sociologie venkova a historie zemědělství na vysokých školách zemědělských.
8. Vytvořit dostatečnou publikační bázi pro výsledky vědecké práce z oboru sociologie venkova a historie zemědělství.
9. Vyčerpávajícím způsobem se navzájem informovat v časopisech z oboru sociologie o výsledcích výzkumné a vědecké práce ze sociologie venkova, historie venkova a zpřízněných oborů.
10. Pověřit Institutu sociologie venkova a historie zemědělství v Praze funkcí informačního střediska z oblasti sociologie venkova a historie zemědělství pro ostatní obdobná pracoviště v socialistických zemích.
11. Zúčastnit se všech významnějších mezinárodních akcí, pokud budou jednat o sociální, politické, historické a kulturní problematice zemědělství a venkova tak, aby se marxistická sociologie a historie v daleko větší míře uplatňovala na mezinárodním fóru, než tomu bylo dosud. To znamená rozvíjet mezinárodní spolupráci v širokém světovém měřítku, aby marxistická sociologie a historie si osvojila nebo kriticky přehodnotila výsledky vědecké práce, vytvořené kdekoli na světě a zaujala v mezinárodních organizacích místo, které jí právem náleží.
12. Účastnit se na mezinárodním srovnávacím výzkumu šíření výsledků vědy a techniky do zemědělství, tj. akce, kterou koordinuje Vídeňské středisko UNESCO pro koordinaci a dokumentaci společenských věd. Toto středisko předloží účastníkům pražského kolokvia k další korektuře návrhy na rozšíření a úpravu dotazníku,

předloženého a diskutovaného na pražském kolokviu, do konce ledna 1966.

13. Institut sociologie venkova a historie zemědělství v Praze (jeho oddělení historie agrárních přeměn) vypracuje do konce ledna 1966 metodiku pro jednotné zpracování doprovodné zprávy o společenském vývoji ve dvou obcích, v nichž bude uskutečněn srovnávací výzkum. V této zprávě bude v hlavních rysech znázorněn vývoj v posledních 50–60 letech se zvláštním zřetelem k rozvoji výrobních sil v zemědělství v údobí před 1. světovou válkou (1913), po 1. světové válce (1936), před kolektivizací a po kolektivizaci; resp. v r. 1947 a v r. 1966, pokud jde o kapitalistické země.
 14. Zúčastnit se mezinárodních kongresů z oboru sociologie venkova a agrárních přeměn, které se chystají v příštích letech, zejména sociologického kongresu v Evianu, konference Evropského sdružení sociologů venkova v Dublině a konference o pozemkových reformách v Římě, a ustavit za tím účelem přípravné výbory.
 15. Uskutečnit členství v Evropském sdružení sociologů venkova a zúčastnit se na práci a akcích této významné organizace.
 16. Navázat bezprostřední styky mezi jednotlivými řešiteli výzkumných úkolů z oboru sociologie venkova a historie zemědělství, pokud jejich výzkumné úkoly se zabývají obdobnou problematikou.
 17. Věnovat náležitou pozornost sociální a kulturní problematice zemědělství vývojových zemí.
 18. Pověřit Institut sestavením přehledu o organizaci pracovišť ze sociologie venkova ve sprátelených zemích a seznamu předních sociologů venkova a pracovníků spřízněných oborů v socialistických zemích, a to na základě zpráv, které budou zaslány Institutu sociologie venkova a historie zemědělství do konce prosince r. 1965.
 19. Tentýž Institut vydá zprávu o průběhu i výsledcích kolokvia o formách spolupráce sociologů venkova a historiků zemědělství do konce I. čtvrtletí 1966.
 20. Účastníci kolokvia z jednotlivých socialistických zemí uveřejní v jejich odborném tisku zprávu o pražském kolokviu a budou o výsledcích informovat příslušná nadřazená místa.
- Kolokvium o formách spolupráce se sociology venkova ze socialistických zemí přijetím uvedených doporučení skončilo. Splnilo předpoklady, za nichž bylo svoláno. Vedlo k osobnímu seznámení sociologů, zabývajících se sociologií venkova v socialistických zemích. Vedlo k užitečné výměně zkušeností z rozvíjející se sociologie venkova, položilo základ k pravidelné výměně poznatků z probíhajících sociologických výzkumů a ke konkrétnímu navázání úzké spolupráce v tomto oboru.

Josef Kolařík

Architektura a životní prostředí

Toto obsáhle a aktuální téma bude předmětem jednání IX. mezinárodního kongresu UIA (Mezinárodní unie architektů), který je připravován v Praze na červen příštího roku. Mezinárodní unie pořádá kongresy svých členů jednou za 2–3 roky a snaží se zaujímat stanovisko k nejožehavějším architektonickým a urbanistickým problémům současnosti.

V Praze se tedy sejde výkvět světových odborníků, aby zasvěceně porokovali o otázkách člověka a jeho životního prostředí, které nabývá v společnosti stále většího významu. Svaz československých architektů, jenž je vlastně faktickým pořadatelem kongresu, rozpracoval podrobněji kongresové téma již v minulém roce zároveň s návrhem ankety a otázkami, které budou rozeslány jednotlivým národním sekcím UIA k zodpovězení.

V úvodu brožury, která byla vydána již v rámci přípravy kongresu, se říká:

„Epocha industrializace od základu přeměnila a dále mění svět. Nepochybně kladné stránky gigantického růstu výroby jsou doprovázeny negativními jevy, útočícími na životní prostředí člověka. Není to jen příroda mimo nás, jejíž zákonitosti jsou mnohdy narušovány, nýbrž i v nás samých se projevuje nedostatečná schopnost adaptace základním přeměnám životních podmínek a prostředí. Cítíme, že současná civilizace přináší nové protiklady, přičemž lidská společnost nevyřešila ani své sociální rozpory, spojené s jejím vývojem.

Ve společnosti je vlivem prudkého rozvoje mnoho dřívějších vztahů porušeno a jiné na sebe narážejí. V minulosti postavené budovy, jejich soubory, celá města i vesnice již neodpovídají novým potřebám člověka i lidských kolektivů. Civilizační proces se lavinovitě přelévá i tam, kde ještě donedávna trvaly tisícileté neměnné vztahy mezi přírodou a člověkem. Přeskakují se věky jedním velkým skokem, trvajícím dvacet, padesát či sto let. Musí se vždy znovu opakovat choroby nezvládnuté civilizace?

Jak ovšem vytvářet životní prostředí člověka i celé společnosti tak, aby bylo v souladu s dosahovanou civilizační i kulturní úrovní a nebylo přitom v rozporu s biologickou rovnováhou v přírodě i v nás?

V čem hledat podmínky nové rovnováhy, již ne pouze mezi člověkem a přírodou, ale mezi člověkem, přírodou i vším, co vytvořil a co by mu mělo sloužit? Jak vyrovnat rozpor mezi dlouhodobou životností staveb a rychle se vyvíjejícími novými potřebami společnosti a člověka a novými nároky na řešení provozů budov i celých měst? Z čeho má vyrůstat životní sloh a životní prostředí, které nezavrhnou přínosy tradice i vymoženosti civilizace a budou vítězstvím člověka nad technikou? Vítězstvím, jehož ovoce mají sklízet všichni obyvatelé této zeměkoule. Jaké místo zaujme architekt a urbanista v tomto procesu, jemuž má postavit více než pouhé přístřeší?“

Jistě již pouhé tyto čtyři odstavce úvodu dostatečně naznačují závažnost a šíři otázek,

kteří se budou na kongresu projednávat. Ponež plnění schůze by sotva zvládly tak rozsáhlou problematiku, bude hlavní důraz kladen na jednání v sekcích, zaměřených na těchto pět hlavních témat:

- struktura osídlení,
- historický odkaz a dnešek,
- obytné prostředí,
- výroba a pracovní prostředí,
- člověk a krajina.

Prvé téma se má zabývat koncepcemi budoucího rozvoje osídlení a jeho jednotlivých urbanistických složek. Diskutována má být i optimální velikost a struktura měst; v souvislosti s tím budou vážena dosud prováděná i zamýšlená opatření v národním hospodářství a legislativě, která povedou k vytváření nové sídlištní struktury a umožní komplexní realizaci urbanistických záměrů.

Druhý problém je zaměřen na současnou i budoucí funkci historických objektů, souborů a měst. Rozebírají se zde rovněž metody a opatření, uplatňující se při ochraně historických objektů.

Třetí téma se bude hlavně snažit zodpovědět otázku forem a způsobů bydlení z hlediska výhledových potřeb obyvatel a také upřesnit názor na význam rodinných a bytových domů v budoucnu. Pro příští obytné prostředí bude jistě důležité, zda bydlení, služby, pracoviště a rekreace budou vzájemně oddalovány nebo přibližovány (soustředovány).

Čtvrtou otázku charakterizují zvláště tendence v rozmísťování a navrhování průmyslové výroby a vliv automatizace na výrobní procesy a vytváření pracovního prostředí.

Páté téma se obírá budoucím vývojem a funkcí krajiny v souvislosti s postupujícím procesem civilizace; zároveň se zjišťuje účinnost opatření na ochranu a tvorbu krajiny.

Na podzim minulého roku se již v Praze sešli zahraniční zpravodajové uvedených kongresových témat — Nikolaj Ullas ze SSSR, Bernard Vitry z Francie, Mikko Mansikka z Finska, Olga Mináry z Maďarska a Percy Johnson-Marshall z Velké Británie. Generálním zpravodajem kongresu bude Jiří Novotný. Úkolem zpravodajů bylo posoudit návrh kongresových témat a rozesílat ankety, a také učinit první kroky k výměně názorů na přípravu hlavních referátů.

Na anketu, která již byla rozeslána, mají národní sekce zaslat odpovědi na jaře tohoto roku. Odpovědi budou hlavním podkladem pro sestavení referátů, jejichž teze mají zpravodajové projednat na podzimní schůzce v Praze.

Příprava zdárného průběhu kongresu a pokongresových exkurzí si vyžádá ještě nemalou námahu a velké organizační úsilí československých architektů. Společenská závažnost otázek, k nimž se chce kongres ústy svých účastníků vyslovit, stojí však za tuto námahu; je třeba si jen přát, aby jednání kongresu byla co nejplodnější a aby přinesla nové podněty v řešení této neobyčejně důležité problematiky.

Vladimír Matoušek

Sociologické průzkumy obytných souborů ve Francii

Vývoj urbanizace ve Francii vede k obdobným důsledkům v růstu existujících měst, jako asi ve všech kulturních zemích. Tento proces nezadržitelně pokračuje i v současné době, a tak poválečná výstavba obytných souborů situovaných na periférii všech větších a důležitějších měst je vyvolávána v první řadě imperativem — zajistit bydlení lidem, opouštějícím venkov. Obyvatelé přitom nemají velký výběr. Většinou musí přijmout to, co se jim nabízí, často po letech čekání. Dnešní urbanistická praxe ve Francii tedy stojí před dvěma otázkami, které se prozatím nedaří uspokojivě zodpovědět. Jednou otázkou je, jak postavit dostatečný počet bytů, druhou otázkou je, zda velké obytné soubory jsou právě tím ideálním řešením, neboť svou novostí, nezabydleností a značnou koncentrací obyvatel na malé ploše vyvolávají v obyvatelích často psychické reakce, které nikdo nepředvídal.

A tak některé průzkumy z nedávných let daly francouzským odborníkům do rukou překvapivý materiál. Kdyby měli obyvatelé Francie zcela na vybranou, zpravidla by si nevolili bydlet v „činžáku“. Z šetření prováděných v pařížském regionu vyplývá, že Pařížané dávají přednost bydlení v rodinných domcích postavených ve vzdálenějších pásmech ve volné přírodě, za předpokladu zlepšení dopravních podmínek. Jen nepatrná část dotazovaných, a to vlastně jen mladí lidé, se vyslovuje pro bydlení v centru ve věžových domech.

Sen o bytě v rodinném domku vyvěrá pravděpodobně z podvědomého strachu lidí před rostoucí koncentrací obyvatel ve městech, což je zejména ve francouzských podmínkách skutečně na povážlivou. Vždyť už jen myšlenka, že například pařížský region se podle současných výhledů rozroste v r. 2000 nejméně na 12 miliónů a pravděpodobně na 16 miliónů obyvatel, připadá obyvatelům Paříže jako nepochopitelná a často je považována za „skutečné šílenství“.

V současné době tedy nastala svízelná paradoxní situace, kdy města permanentně narůstají vlivem neustávajícího přílivu nových obyvatel, kteří jsou do nich přitahováni zejména za pracovními příležitostmi, kdy však zároveň si městští obyvatelé přejí bydlet na venkově, tedy vlastně tam, odkud migrují do měst.

Za těchto okolností je přesto určitou světlou stránkou zjištění, že převážná většina obyvatel, kteří nedávno migrovali do Paříže, se zde přes počáteční obtíže s hledáním vhodného bytu a problémy s dopravou cítí spokojena. Z výsledků anket zaměřených na tuto otázku lze usoudit, že přece jen výhody velkoměstského způsobu života převažují nad jeho negativními stránkami.

Francouzští urbanisté jakož i státní plánovací složky jsou tedy postaveni před problémem, jak prostorově řešit neustálý nárůst městských obyvatel, který nechtějí — a snad také ani nemohou — zabrzdit, protože jej po-

važují za přirozený směr vývoje, jehož omezení by podle jejich soudu mohlo vést k nečekaně vážným překážkám psychologického rázu.

Chybějící bytový fond ve velkých městech bylo prozatím možno nahradit z technických i ekonomických důvodů vlastně jen formou masové výstavby velkých obytných souborů na okrajích měst. Tyto obytné soubory sice umožňují lidem bydlet za přijatelných podmínek ve městě, do něhož jsou přitahováni, zároveň však podmínky bydlení zde jsou zdrojem častých nespokojeností. Pro přítomnou dobu proto vyvstal úkol zvážit výhody i nevýhody tohoto řešení a pokusit se zjistit, na které straně je převaha, a zároveň hledat formy řešení, které by zdroje nespokojenosti odstranily.

Z těchto důvodů se ve Francii začaly provádět rozsáhlejší sociologické průzkumy mezi obyvatelstvem nových obytných souborů. Na prvním místě je zde nutno jmenovat práce spíše statistického charakteru, vedené „Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques“. Tímto institutem byla zpracována data o počtu a velikosti bytů, o jejich vybavení, a základní údaje o domácnostech, které je obývají. Potřeby psychologického a sociálního rázu však předmětem ankety nebyly. Těmito aspekty se zabývala série průzkumů, organizovaných celou řadou institucí a společností. Tak v roce 1961 bylo pod patronací „Centre de Recherches et de Documentation sur la Consommation“ provedeno šetření, při němž byli obyvatelé mezi jiným dotazováni i na vlastní osobní mínění, přání a potřeby. Výsledky ukazují, že v nedávném období bylo dosaženo určitého pokroku ve standardu bydlení v nových obytných souborech, neboť počet domácností, které se považují za špatně ubytované, se oproti roku 1955, kdy činil 30 %, snížil v roce 1961 na 22 %. Přesto však nové byty vždy neodpovídají požadavkům, které jsou na ně kladeny, neboť 20 % jejich obyvatel si je přeje směnit. Jelikož zároveň 24 % obyvatel žijících ve starém bytovém fondu by si přálo odejít do nového, celkový rozdíl není příliš veliký. Přesto však zůstává skutečností, že silný prvek nespokojenosti zde existuje. Tato situace je napjatější ve velkých městech a obzvláště v Paříži, kde se pro směnu nového bytu za starý vyslovuje daleko větší procento obyvatel. Je to způsobeno pravděpodobně zejména tím, že nové soubory jsou v relativně odtržené poloze od centra města, a konečně i skutečností, že nové byty jsou navrhovány příliš „na míru“, takže postupem doby rozrůstající se rodině nestačí. Příčin je ovšem více.

Jinými průzkumy, které prováděl Henry Lefebvre a F. Malley, se zjistilo, že v některých souborech se vytváří velmi nepříznivá a nepřirozená atmosféra vlivem porušení věkové rovnováhy. Typickým příkladem může být obytný soubor Lacq — Mouren, obydlený mladými lidmi, majícími jen zcela malé děti a pracujícími společně v jediné továrně. Tyto okolnosti však ve Francii nelze generalizovat, jsou spíše charakteristické pro vý-

stavbu souborů při velkých průmyslových závodech, kde dochází ke zjevu, který již má svou historickou obdobu v hornických sídlišťích z devatenáctého století.

Současnou situaci bydlení v nových obytných souborech ilustruje dále celá řada sociologických průzkumů, z nichž si zaslouží pozornosti v první řadě několik prací provedených pod vedením Chombarta de Lauweho, jednoho ze zakladatelů nejen francouzské, ale i světové urbanistické sociologie. Zde je nutno upozornit na důležité průzkumy tří souborů v aglomeracích Paříže, Bordeaux a Nantes.

V Marseille to byl „Institut des Recherches Economiques et Sociales d'Aix-Marseille“, který začal v roce 1959 provádět šetření v obytných souborech sociální i luxusní výstavby a ve známém kolektivním domě Cité Radieuse od architekta Corbusiera. Obdobná šetření se provádějí i v jiných městech, jako např. v Lyonu (prošřednictvím „Institut de Médecine Sociale“), v Toulou a v Bron-Parilly.

V Sarcelles, situovaném v severním předměstí Paříže, kde již žije 27 tisíc obyvatel, a kde se předpokládá, že jejich celkový počet dosáhne 40 tisíc, se vytvořila společnost „Association Sarcelloise“, jejíž čtířadostí je mezi jiným i snaha o vytvoření pocitu sounáležitosti mezi všemi obyvateli. Tato společnost rovněž uspořádala rozsáhlou sociologickou anketu a zpracovala přes 1200 odpovědí.

Ve Francii tedy dnes existuje dosti bohatý, byť i nesystematický materiál o demografických a sociologických problémech života v nových obytných souborech. Tento materiál, vybraný za různých podmínek z různých vzájemně často nesrovnatelných souborů, však nepostačuje ke generalizování a ke vzájemnému srovnávání jednotlivých vyšetřovaných obytných útvarů. Dílčí výsledky však přesto nepostrádají zajímavosti:

V Marseille se v různých sledovaných skupinách proporce mezi „spokojenými a nespokojenými“ pohybuje od 25 % až do 100 %, (ovšem včetně průzkumu v obytných souborech kategorie „de luxe“). V celku 46 % vyšetřovaných domácností si byt měnit nepřeje. V Bron-Parilly si 53 % obyvatel přeje zůstat ve svých bytech, v Sarcelles 47 % obyvatel je spokojeno s novým městem, 77 % shledává, že jejich byt jim postačuje, 54 % je nespokojeno z nejrůznějších příčin týkajících se vybavení.

Podle průzkumů Chombarta de Lauweho je v Paříži spokojeno 53 %, v Bordeaux 73 % a v Nantes, v objektu Corbusierově, 87 % obyvatel. Chombart de Lauwe se mimo to speciálně zabýval i otázkou „kolektivní formy“ bydlení ve dvou Corbusierových realizacích, o nichž je známo, že zejména kolektivní dům v Marseille nebyl po dlouhou dobu zaplněn a dnes je vlastně dobytlen přesídlením z Alžíru. Nedávným šetřením však bylo zjištěno, že drtivá většina obyvatel je zde spokojena a byt směnit nehodlá.

Poměrně nejpozitivnější výsledky byly zjištěny v Toulouse, kde 92 % obyvatel je spo-